

Kanttori - musiikillinen sielunhoitaja

Vuorovaikutustaidot kanttorin työn keskiössä

Markku Haavisto

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2015
Musiikin koulutus
Kirkkomusiikin opintopolku

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutus
Kirkkomusiikin opintopolku

HAAVISTO MARKKU
Kanttori – musiikillinen sielunhoitaja
Vuorovaikutustaidot kanttorin työn keskiössä

Opinnäytetyö 30 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Kesäkuu 2015

Opiskellessani kirkkomusiikkia ja toimiessani kanttorin tehtävissä olen monesti ajatellut musiikkivalintoja, joiden edessä kanttorit ovat työssään kaiken aikaa. Miten musiikkia valitaan? Tuodaanko omaa muusikkoutta esiin vai valitaanko musiikkia seurakuntalaisia ajatellen? Olen myös miettinyt kanttorin työn syvintä olemusta - palvelutehtävää.

Tässä opinnäytetyössäni käsittelen tuota palvelutehtävää ja kanttorin työtä sielunhoidollisista näkökulmista sekä käsittelen kanttorin työn kannalta tarvetta sielunhoidolliselle ja vuorovaikutukselliselle osaamiselle.

Työn tavoite oli selvittää tarvetta kanttorin sielunhoidollisille valmiuksille, sekä selvittää kanttorin musiikkivalintojen merkitystä sielunhoidossa. Tavoitteena oli myös selvittää kanttorin vuorovaikutustaitojen merkitystä ja kanttorin koulutuksen mahdollisia puutteita erityisesti kevyen musiikin osalta.

Aineistonkeruumenetelmäni oli teemahaastattelu. Haastattelin kahta kanttoria ja yhtä hoivamusikkoa. Haastatteleman henkilöt olivat hyvin yksimielisiä siitä, että kanttorin työssä on hankala toimia ilman vuorovaikutustaitoja. Haastatteluista huomasin selkeästi myös, että tarvetta kanttorin sielunhoidolliselle osaamiselle on haastateltujen mielestä. Työni tärkeimmät johtopäätökset olivat huomata tarve kanttorin sielunhoidollisille taidoille, sekä vuorovaikutustaidoille. Kanttorin on myös osattava valita musiikkia sielunhoidollista näkökulmaa ajatellen.

Asiasanat: kirkkomusiikki, sielunhoito, vuorovaikutustaidot

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
School of Music Degree Programme in Music
Church Musician

MARKKU HAAVISTO:

Cantor – musical pastoral counselor
Communication Skills at the center of cantor's work

Bachelor's thesis 30 pages, appendices 2 pages
June 2015

My studies in church music and my performing duties as a cantor lead me to consider the music choices cantors constantly have to make during their office: How does one choose the music? Does one make choices based on one's own musical professionalism or with the people of the parish in mind? This has also led me to ponder on the profoundest element of being a cantor - the duty to serve. In this thesis, I will study this duty to serve and additionally the cantor's work from the viewpoint of pastoral counselling and especially the need for a cantor's capability in social interaction and pastoral counselling.

The goal of this study is to look into the abilities required of cantors in realizing their duty to serve and to study the importance of music choices as a part of the pastoral counselling performed by cantors. Additionally, this study pursues to discover the importance of social skills in a cantor's work and also touches on the possible lacks in the education for cantors, especially regarding popular music.

The material for this study was gathered via theme interviews. I interviewed two cantors and a nursing musician. All the persons I interviewed agreed that a cantor's work requires social skills. According to those interviewed, there is clearly a need for skills in pastoral counselling in the work of a cantor. To conclude, it is extremely important to realize the need for both skills in pastoral counselling and social skills when performing the duties of a cantor. Additionally, a cantor needs to be able to select music with the viewpoint of pastoral counselling in mind.

Keywords: church music, pastoral counseling, communication skills

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN PÄÄKYSYMYKSET.....	6
3	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO.....	7
3.1	Aineiston keruu ja aineiston analyysi.....	7
3.2	Tutkimusaineisto ja tutkimusetiikan huomiointi.....	8
4	SELUNHOITO.....	9
5	KANTTORI – MUUSIKKO.....	9
5.1	Kanttorein musiikillinen identiteetti.....	12
5.2	Musiikkivalinnat.....	14
5.3	Ristiriitatilanteet musiikkivalinnoissa.....	17
5.4	Erilaiset ikäryhmät.....	18
6	KANTTORI – SELUNHOITAJA.....	21
6.1	Kanttorein välineet selunhoitoon.....	23
7	KANTTORIN TYÖNKUVAN HAASTEET.....	24
8	POHDINTA.....	26
	LÄHTEET.....	28
	Liite 1 Teemahaastattelun runko.....	29
	Liite 2 Sähköpostikyselyn runko.....	30

1 JOHDANTO

Kanttorin työ painottuu helposti musiikin suorittamiseen. Tässä työssäni pohdin kanttorin työn syvintä olemusta, kun otetaan huomioon työn palvelutehtäväluonne. Miten kanttori valitsee musiikkia toimituksiin sekä sisältölähtöisesti että seurakuntalaislähtöisesti? Miten valitaan musiikkia jumalanpalveluksiin kirkkovuoden eri aikoina tai messun eri osiin? Millä tavalla musiikkia pitäisi valita, jotta toteutuisi musiikin hoitava elementti?

Jo Martti Luther tiesi musiikin hoitavat vaikutukset ja totesi musiikin olevan yksi Jumalan suurimpia lahjoja, koska se karkottaa meistä surun (Jolkkonen 2013, 1). Ei siis ole yhdentekevää, miten musiikkia valitaan eri tilanteisiin.

Musiikkiterapia on nykyisin tärkeä terapiamuoto. Herääkin kysymys, pitäisikö kanttorien koulutuksessa käsitellä jollakin tavalla musiikkiterapiaa, koska kanttorit kohtaavat työssään ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa. Toisaalta musiikkiterapian tunteminen ei varmasti ole välttämätön tarve kanttorien koulutuksessa, mutta sen sijaan ihmisten kohtaamiseen moni jo työssä oleva kanttori saattaisi tarvita jonkinlaista ohjausta.

Tällä hetkellä on julkisuudessa esitetty, että kanttorienkin pitäisi kuulua vihkimyksen piiriin kirkon työntekijöinä (Piispainkokouksen lausunto 2011).

Mikäli kanttorit vihittäisiin virkaan, työ muuttuisi ja työala laajentuisi. Jo sen vuoksi kanttorin sielunhoidolliset valmiudet ovat tällä hetkellä ajankohtaisia kysymyksiä. Henkilökohtaisesti olen opinnoissani kokenut puutteelliseksi tämänkaltaisen opetuksen puuttumisen ja haluan tässä työssäni käsitellä asiaa koulutuksen tarpeen vuoksi. Tämän aiheen olen valinnut, jotta työstäni olisi hyötyä virassa toimiville kanttoreille, kanttorien koulutuksen kehittämisessä, sekä yleisesti hyötyä kirkon työntekijöille. Toivon, että tämä työ antaa kanttoreille ja koulutuksen järjestäjille aihetta syventyä musiikilliseen sielunhoitoon erityisesti kanttorin työssä. Työtäni varten olen etsinyt aiheeseen liittyvää lähdemateriaalia, kerännyt tutkimusaineistoa haastatteluin sekä hyödyntänyt omakohtaisia kokemuksiani. Haastattelin työhöni kolmea henkilöä: kahta kanttoria ja yhtä hoivamuusikkoa.

Olen haastatellut kahta kanttoria laajasti sekä yhtä hoivamuusikkoa sähköpostin välityksellä. Kanttorit olen valikoinut mahdollisimman erilaisista seurakunnista, jotta haastatellut antaisivat mahdollisimman monipuolisen tiedon kanttorin työstä. Toinen haastatelluista on pienen seurakunnan kanttori, toinen kaupunkiseurakunnan. Toinen kanttoreista on nainen ja toinen mies. Myös ikäeroa kanttoreilla on jonkin verran. Molemmat ovat kuitenkin B-kanttoreita, eli ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävän koulutuksen suorittaneita. Hoivamuusikkoa haastattelin, koska halusin saada tietoa sellaisen muusiikon työstä, jonka tärkein työtehtävä on hoitaa musiikilla. Kanttorien haastattelut on tehty teemahaastatteluina ja hoivamuusikkoa haastattelin kyselykaavakkeella sähköpostin välityksellä. Molemmat haastattelurungot ovat tämän työn liitteinä.

2 OPINNÄYTETYÖN PÄÄKYSYMYKSET

Pääkysymykset tässä työssä olivat:

1. Tarvitseeko kanttori koulutusta sielunhoidolliseen toimintaan?
Onko kanttorin työssä siis tarvetta kanttorin laajemmalle sielunhoidolliselle osaamiselle?
2. Miten kanttori käyttää ja valitsee musiikkia sielunhoidollisesta näkökulmasta?
Erityisesti kiinnitän huomiota toimitusten musiikkivalintoihin sielunhoidollisessa näkökulmassa.
3. Mikä on vuorovaikutustaitojen merkitys kanttorin työssä?
Kanttori kohtaa erilaisia ihmisiä työssään. Erityisesti kiinnitän työssäni huomiota näihin kohtaamisiin ja kanttorin vuorovaikutustaitoihin.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO

Käytin aineistonkeruumenetelmänäni teemahaastattelua. Tämän lisäksi tein yhden haastattelun sähköpostin välityksellä. Aineiston järjestin tekstin tuloksiksi kappaleiden aihepiirin mukaisesti. Informaatio, jota haastatteluista sain, oli tämän työn tärkein analysoitava tieto, koska se tuli suoraan työelämän edustajilta.

3.1 Aineiston keruu ja aineiston analyysi

Haastattelut käytiin kasvotusten ja minulla oli haastattelun runkona aihealueita, joihin haastateltavat saivat ottaa kantaa asiantuntemuksensa mukaan. Yhden haastattelun kesto oli n. 1-2 tuntia. Haastattelujen pohjalta analysoin aineiston työni tuloksiksi, siten, että tekstini aihepiirien mukaisesti otin haastatteluista materiaalia tekstiin. Tämä haastattelu-tapa oli hyvä minun työhöni, koska se pohjautui keskusteluun, eikä valmiiseen kyse-lyyn. Haastattelu oli valmista kyselyä parempi, koska se antoi paremmin tilaa haastatel-tujen omille ajatuksille. Tosin yhden kyselyn tein sähköpostitse käytännön syistä. Halu-sin haastatella työhöni hoivamuusikkoa, koska hoivamuusikon työ musiikissa perustuu juuri musiikin hoitavaan vaikutukseen. Kyseinen hoivamuusikko, jota haastattelin, työskentelee eri paikkakunnalla, joten oli järkevintä suorittaa haastattelu sähköpostin välityksellä kyselynä.

Kysymyksinä olivat kanttorin rooli sielunhoitajana, musiikkivalintakysymykset toimi-tuksissa ja muissa kirkollisissa tilaisuuksissa, kanttorin työn sielunhoidolliset tilanteet ja valmiudet, sekä meneillään oleva kysymys vihkimyksestä. Haastatteluissa olivat kaksi kanttoria erilaisista seurakunnista ja erilaisista taustoista, jotta haastattelun tulos olisi mahdollisimman laaja. Koen, että sain riittävän aineiston, koska kanttorien taustat olivat niin erilaisia. Haastattelut tehtiin kanttorien valitsemissa paikoissa. Toinen tehtiin kant-torin kotona ja toinen seurakunnan tiloissa.

Haastattelut onnistuivat hyvin. Kirjoitin haastattelut auki paperille haastattelujen jälkeen ja järjestin aineiston tuloksiksi tähän työhön sen mukaan, mitä informaatiota tekstissä ole tarpeen.

3.2 Tutkimusaineisto ja tutkimusetiikan huomiointi

Haastatteluissa saatu aineisto on riittävä, koska haastatellut on valittu erilaisista seurakunnista ja sähköpostin välityksellä tehty haastattelu käsitteli erilaista työalaa musiikissa. Haastatteluissa kysyttiin haastateltujen työhön liittyviä kysymyksiä, joita haastatellut olivat työtehtävissään kohdanneet. Näin saatiin tarkka kuva kanttorin työstä, musiikki- ja sielunhoidollisista tilanteista. Kanttorit olivat eri kokoisista seurakunnista ja heillä osin erilainen koulutustausta. Kanttoreilla oli myös erilaiset vahvuusalueet työssään. Kaikki haastatellut olivat myös eri puolilta Suomea. Eri kokoiset seurakunnat olivat tärkeä lähtökohta valitessani haastateltavia, koska näin pystyin saamaan mahdollisimman monipuolisen kuvan erilaisten seurakuntien kanttorin työstä. Vaikka haastateltuja oli vähän, olivat tulokset mielestäni riittäviä, koska haastateltujen työmuodot ja työyhteisöt olivat erilaisia.

Tutkimusetiikka huomioitiin tutkimuksessa tarkasti. Noudatettiin rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Haastateltujen henkilöllisyys ei paljastu ja haastatteluista saatuja vastauksia ei ole kirjoitettu tekstiin suoraan sananmukaisesti. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012.) Sovellettiin eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmiä, siten, että tulokset analysoitiin tuomatta julki haastateltujen henkilöllisyyttä. Tutkimuksen tulokset arvioitiin ja analysoitiin eettisesti, niin, että haastateltujen henkilöllisyys tai paikkakunta eivät selviä. Tutkimuksessa on toteutettu tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta. Työssä on myös otettu huomioon muiden tutkijoiden tekemät työt ja viitattu muiden tutkijoiden töihin asianmukaisella tavalla. Muiden tutkijoiden töille on annettu niille kuuluva arvo julkaistaessa muiden töiden tuloksia tämän työn yhteydessä. Haastatelluilta pyydettiin myös suostumus osallistumisesta haastatteluun, anonymiteetistä ja mahdollisuudesta lukea osuutensa ennen tekstin julkaisua. Ohjeet tutkimusetiikan huomioimisesta ovat tutkimuseettisen neuvottelukunnan internetsivuilta. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012.) Haastattelun valmistamisessa olen hyödyntänyt teosta: Tutkimushaastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2004).

4 SIELUNHOITO

Seuraavissa luvuissa yhdistän työn teoreettista taustaa, tutkimukseni tuloksia ja omia kokemuksiani. Käsittelen sielunhoidollisia kysymyksiä, musiikkivalintoja ja kanttorin koulutuksen haasteita.

Miten sielunhoito liittyy tai mahdollisesti liittyisi kanttorin työkenttään? Jotta asiaa voi pohtia, pitää tietää mitä sielunhoito on. Kirjassa *Auttava kohtaaminen 1* (Kettunen 2013) kerrotaan sielunhoidosta yleisesti hyvin kattavasti. Kirjassa mainitaan, että sielunhoito on kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen piirissä tapahtuvaa ihmisten auttamista, joka kohdistuu ihmisen mieleen ja psyykkiseen kokemistodellisuuteen. Sielunhoito on käytännön toimintaa, ei teologiaa. (Kettunen 2013, 16.)

Omasta mielestäni ihmisen mieleen ja psyykkiseen kokemistodellisuuteen on helppo liittää musiikki, koska musiikin voi ajatella koskettavan jollakin tavalla kaikkia. Tuon määritelmäni perusteella musiikki olisi sielunhoitoa parhaimmillaan ja tämän vuoksi erityisesti virret voidaan nähdä sielunhoidollisena elementtinä. Sielunhoito on kirjan mukaan erityisesti ihmisten kohtaamista, kuuntelemista ja välittämistä. Erityisenä sielunhoidon välineenä nähdään rukous. Kirkkojärjestyksessä myös mainitaan kanttorit mahdollisina sielunhoitajina, vaikka se ei automaattisesti kanttorin virkatehtävään kuuluukaan. (Kirkkojärjestys, KJ 39)

5 KANTTORI – MUUSIKKO

Sibelius-Akatemian hallinnoimassa Toive-hankkeessa 2011 käsiteltiin myös kanttorien taitoja erityisesti tästä näkökulmasta ja tutkimus löysi puutteita kanttorien kevyen musiikin osaamisesta.

Toive-hankkeen loppuraportissa toivotaan monipuolisempia muusikon taitoja kantto-reille, sekä painotetaan säestystaitoja ja rytmimusiikkitaitoja. Bändisoittimien hallintaa kanttoreilta toivotaan paljon nykyistä enemmän. Raportissa selviää myös, että kanttori-en vuorovaikutustaidoissa on paljon toivomisen varaa. (Muukkonen ym. 2011, 49.)

Vuorovaikutustaitoja siis tarvitaan. Tarvetta on myös nykyistä laajemmille musiikillisille taidoille. Kaikki tämä tukee osaltaan kanttorin sielunhoidollista työkenttää.

Kirkkomusiikin käsikirjassa kerrotaan kanttorin työstä hyvin kattavasti. Kirjassa määritellään kanttorin työhön kuuluvat soittimet, erityisesti urut, piano ja laulu. Kirjassa mainitaan kanttorin tärkeimpänä tehtävänä johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Kirkkojärjestyksen mukaan kanttorin työ määritellään seuraavasti:

Kanttorin tehtävänä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Hän vastaa musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa sekä muissa kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa, hoitaa muut muutenkin musiikkikasvatustyötä ja edistää musiikin käyttöä seurakunnan eri toiminnoissa. Kanttori vastaa myös seurakunnan eri soittimien hoidosta ja huollosta. (Kirkkojärjestys, KJ 39)

Mainintaan “edistää musiikin käyttöä seurakunnan eri toiminnoissa” voi aivan hyvin ajatella kuuluvaksi myös sielunhoidollisen työn. Eli jos kirkkojärjestystä tulkitaan laajasti, kuuluu musiikillinen sielunhoito kanttorin tehtäviin. Tämä on henkilökohtainen tulkintani kirkkojärjestyksen ohjeesta.

Kanttorien koulutuksessa sielunhoito ei näy millään tavalla ammattikorkeakouluissa (Tampereen ammattikorkeakoulu 2012.), (Oulun ammattikorkeakoulu 2015.)

Sibelius-Akatemiassa kirkkomusiikin opetus suunnitelmassa on maininta opintokokonaisuudesta, jolla opitaan tuntemaan sielunhoidon alkeet. (Sibelius-Akatemia 2014.)

Tosin tuon opintokokonaisuuden opintopistemäärä on 1-3 ja kurssin sisältöön kuuluu muutakin, joten varmasti olisi tarvetta lisätä vastaavaa koulutusta myös Sibelius-Akatemiassa. Toinen haastatelluista oli erityisesti tätä mieltä.

Koulutuksessa painotetaan valtavan paljon musiikillisen osaamisen kehittämiseen jokaisessa kanttoreita kouluttavassa oppilaitoksessa ja tähän on vahvat perusteet. Kirkkomuusikon on hallittava monta instrumenttia. Laulua, pianoa, urkuja, kuoronjohtoa, bändisoittimia. Sen lisäksi on osattava sovittaa ja ylipäättään johtaa musiikkia. Koulutuksessa valitaan yksi pääinstrumentti, joka voi olla urkujensoitto, laulu tai kuoronjohto. Tämä käy ilmi sekä Tampereen, että Oulun ammattikorkeakoulujen ja Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opetussuunnitelmista (Tampereen ammattikorkeakoulu 2012), (Oulun ammattikorkeakoulu 2015), Sibelius-Akatemia 2014).

Näistä jokaisesta instrumentista täytyy jokaisen suorittaa tietty määrä opintoja. Sen lisäksi opiskellaan musiikin teoriaa ja sovittamista, koska kanttorin on osattava sovittaa esimerkiksi omalle kirkkokuorolleen musiikkia. Myös kevyttä musiikkia opiskellaan jonkin verran, vaikkakin kevyttä musiikkia pitäisi olla huomattavasti enemmän. Tämä asia jakoi haastateltujen mielipiteitä, mutta erityisesti yksi haastateltavista oli tätä mieltä.

Kanttorin musiikillinen työkenttä on laaja ja moni hakeutuukin tähän työhön myös työn laaja-alaisuuden vuoksi. Moni kirkkomusiikin opiskelija on ollut muusikko jo vuosia ennen kuin on päättänyt opiskella kirkkomuusikoksi. Tämä tieto perustuu omiin kokemuksiini sekä koulutuksen mukanaan tuomaan informaatioon asiasta.

Opintojen alussa ei välttämättä tule ajatelleeksi, että seurakunnan muusikon työ on myös paljon muutakin kuin musiikkia. Tämä tuli selkeästi esille kaikkien haastateltujen kohdalla. Todettiin, että työtä aloittava kanttori saattaa yllättyä työn ulkomusiikillisista vaatimuksista, erityisesti ihmisten kohtaamisessa. Työ on musiikin lisäksi suureksi osaksi ihmisten kohtaamista ja tietyllä tavalla sielunhoitoa, joka tapahtuu musiikillisin keinoin. Tämä jo aiemmin tietämäni seikka sai vahvistusta tehdessäni haastatteluja. Haastateltavat olivat yksimielisiä tässä asiassa.

Kanttorin koulutus painottuu hyvin pitkälti klassiseen musiikkiin. Tämä seikka on kyllä tiedossa kaikille koulutukseen hakeutuville. Mutta voidaan olla montakin mieltä siitä, palveleeko klassiseen musiikkiin painottuva koulutus työn tarpeita kokonaisvaltaisesti. Ammattikorkeakouluissa ja Sibelius-Akatemiassa kevyen musiikin osuus on 5-12 opintopistettä, klassisen musiikin osuus on tähän verrattuna moninkertainen kaikissa koulutusta tarjoavissa oppilaitoksissa (Tampereen ammattikorkeakoulu 2012), (Oulun ammattikorkeakoulu 2015), Sibelius-Akatemia 2014).

On tietenkin selvää, että erityisesti toimituksissa käytetään edelleen pääsääntöisesti klassista musiikkia, mutta jos oletetaan, että evankelisluterilainen kirkko on kehittyvä kirkko, kuten mainitaan kirjassa Jumalanpalveluksen käsikirja (Sariola 2001), niin myös kirkkomusiikin pitäisi olla kaiken aikaa ajan mukaa kehittyvä, eikä saisi jämähtää paikoilleen. (Sariola 2001, 15.) Jokaisella kirkkomusiikin opiskelijalla on omat vahvuutensa niin musiikillisesti kuin muutenkin. Jos opiskelija omaa vahvan taustan kevyeen musiikkiin, pitäisi se huomioida nykyistä paremmin koulutuksessa. Tämäkin erityisesti sen vuoksi, että kirkkomme palvelukseen saataisiin erilaisia musiikillisia vahvuuksia omaavia kanttoreita. Kevyt musiikki puhuttelee varsinkin seurakunnan nuorempaa jäsenistöä ja myös heille seurakunnan pitäisi tarjota ammattitaistoista musiikillista osaamista. Sen vuoksi kanttorien pitäisi hallita kevyttä musiikkiakin. Musiikkityyli, joka puhuttelee, myös hoitaa sielua parhaimmillaan. Tämä tieto tuli esille erityisesti toisen kanttorin haastattelussa.

5.1. Kanttorin musiikillinen identiteetti

Jokainen kanttori on ensisijaisesti muusikko, riippumatta pääinstrumentista. Kanttorin tehtävä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Haastatellut olivat yksimielisiä, siitä, että kanttorin työn tärkein tehtävä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa.

Kanttorin työ on kuitenkin myös palvelutehtävä. Kanttorin tehtävä on palvella musiikillaan seurakuntaa ja Jumalaa. Muusikon tehtävä on tietysti yleisestikin palvelutehtävä, mutta kanttorin työ eroaa sikäli, että kanttori ei välttämättä ole esillä työssään vaan palvelee niin toimituksissa, kuin Jumalanpalveluksissakin ja näin työ on palvelukeskeistä. Varsinaista taiteellista ja musiikillista identiteettiään kanttori voi parhaiten hyödyntää konserttitoiminnassa, mutta on huomattava, että kanttorin virka ei kuitenkaan yleensä

ole taiteilijan virka, ei ainakaan C-kanttorin työssä, jossa erityisen paljon on merkitystä laaja-alaisella osaamisella. Kanttorin virat on luokiteltu kolmeen erilaiseen vaativuusluokkaan. Luokat ovat A, B, ja C-kanttori. A-kanttorin virkaan edellytetään laajaa yliopistotutkintoa, B-virkaan ylempää korkeakoulututkintoa ja C-virkaan muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa eli Muusikko AMK (Tampereen ammattikorkeakoulu 2012). Toive-hanke huomioi myös tämän seikan. Hankkeessa huomioitiin, että monesti kirkkomuusikon ammatti-identiteetti on liian taidepainotteinen seurakunnan tarpeisiin nähden. (Muukkonen ym. 2011, 49.)

Vaikka kanttorin palvelutehtävää painotetaan voimakkaasti, pitää myös muistaa, että kanttori ei myöskään ole automaatti, jolta toivotaan musiikkia toimituksiin ja oletetaan, että kaikki käy. Haastatteluissa sivuttiin paljonkin musiikkitoiveita ja niihin liittyviä ristiriitoja. Todettiin, että hyvin usein nykyisin hääparit tahtovat vihkitilaisuuteen maallisempaa musiikkia hengellisen sijaan. Usein myös virsi halutaan jättää pois toimituksesta. Kanttorin on oltava valmis keskustelemaan rakentavasti myös maallisemmista musiikkitoiveista. Haastatellut olivat täysin yksimielisiä siitä, että toiveista pitäisi keskustella ja miettiä yhdessä hääparin kanssa toivekappaleiden sopivuudesta kirkkoon.

Kanttorin työstä tulee monille ensimmäisenä mieleen urut ja urkujen soitto. Urut ovat tärkeä soitin kirkkomusiikissa, mutta tietynlaista ravistelua tämäkin mielikuva tarvitsisi.

Oma pääaineeni on laulu ja se tietenkin on itselleni luonnollisin tapa työskennellä muusikkona. Myöskin muita instrumentteja käyttämällä kanttori voi rikastuttaa seurakunnan musiikkielämää. Ja edelleen mainitsen bändityöskentelyn, jonka kautta kanttori pääsee lähemmäs nuoria. Kanttorin rooli nuorisotyössä ei ole erityisen merkittävä ja Toive-hankkeen mukaan suuri syy siihen on kanttorien heikko bändityöskentelyn osaaminen. (Muukkonen ym. 2011, 49).

Kaikki eivät voi hallita kaikkea täydellisesti tietenkään, mutta varsinkin nykyisessä tilanteessa, kun kirkkokin on murroksessa, pitäisi pystyä olemaan mahdollisimman laaja-alainen.

5.2. Musiikkivalinnat

Toimituksissa annetaan nykyisin hyvin usein täysin vapaat kädet kanttorille musiikin suhteen erityisesti hautauksissa. Tämä oli haastateltujen kokemukseen perustuva tieto. Haastatteluissa ilmeni, että kanttorin olisi mietittävä tarkkaan valintojaan. Jos mennään sillä työtavalla, että soitetaan modernia musiikkia, kun saa itse valita, niin ajatus on tilanteeseen täysin väärä. Tällöin unohdetaan palvelutehtävä omassa työssä. Haastateltujen mukaan musiikki pitäisi aina valita tilanteen mukaan erityisesti ajatellen seurakuntalaisia, joita tietyn tilaisuuden musiikki koskettaa. Haastatellut olivat yksimielisiä tästä asiasta.

Jos on mahdollista, pitäisi aina miettiä ihmiskohtaisesti musiikkivalintoja. Juuri tällä ajatuksella valittu musiikki palvelee parhaalla mahdollisella tavalla tilannetta, jossa pitää pyrkiä valitsemaan lohduttavaa ja ihmisen elämää kuvaavaa musiikkia. Mitä musiikki kulloinkin on, riippuu täysin tilanteesta. Voi vahingossa valitessaan löytää koskettavaa musiikkia, mutta aina pitäisi ajatella tilannetta ja tilanteessa olevia ihmisiä, joita varten kanttori on paikalla.

Toimituskeskusteluja käydään kanttorin kanssa valitettavan vähän. Haastateltujen mielestä ne ovat arvokkaita tilanteita, joissa musiikin ammattilaisen on helpompi esittää ehdotuksia valittavaksi musiikiksi. Esimerkiksi hautauksessa kanttorin olisi hyvä tietää jotakin vainajasta ja hänen elämästään. Näin saattaisi löytyä erittäin hyviä ja lohduttavia musiikkivalintoja. On tietenkin selvää, että aina se ei ole mahdollista, varsinkin jos seurakunnassa on runsaasti hautauksia. Tässä suhteessa pienempien seurakuntien kanttorit ovat hyvässä asemassa, koska heillä on paremmin aikaa keskittyä toimituksiin ja aikaa musiikkivalintoihin.

Yhtälailta vihkitilaisuuksiin liittyvästä musiikista pitäisi keskustella ja kuulla hääparista joitakin taustatietoja. Näin kanttorilla olisi paras mahdollinen tilanne ehdottaa musiikkia.

Myös Jumalanpalveluksissa valinnat voivat olla omaa taiteellista identiteettiä ruokkien tehtyjä ja silloin musiikki ei välttämättä löydä kohdettaan. Esimerkiksi jos ehtoollisen

aikana kanttori päättää kokeilla improvisointitaitojaan ja soittaa hyvin modernia rii-tasointista musiikkia, saattaa musiikki olla täydellisen vääränlaista tilanteeseen. Ehtoollinen on erityisen herkkä tilanne. Voisi sanoa, että kaikkein herkin ja haurain tilanne seurakuntalaiselle messussa. Musiikin pitäisi tukea tätä ajatusta. Haastateltavat olivat tästä asiasta hyvin yksimielisiä.

Tietenkin kirkkovuoden ajankohta saa kuulua musiikissa, mutta ehtoollisen intensiivisyys ei paljoa muutu kirkkovuoden mukaan, ainakaan omasta mielestäni. Musiikin voima on valtava. Tästä yksi esimerkki, joka on oma kokemukseni. Soitin vuonna 2013 joulun alla Kauneimmat joululaulut - messua. Kyseisessä messussa virret korvataan kauneimmilla joululauluilla, joten ehtoollisen ajallekin olin valinnut joululauluja. Ehtoollisen jakajat kertoivat messun jälkeen, että ihmiset olivat jopa kyynelehtineet ehtoollisella käydessään huomattavan paljon. Mielestäni se on selvä esimerkki musiikin voimasta ja ehtoollisen herkästä ilmapiiristä. Tuttujen laulujen kuuleminen herkässä tilanteessa voi olla hyvin hoitava kokemus.

Vastausmusiikin valinnan olen itse monesti kokenut hyvinkin hankalaksi. Vastausmusiikin pitäisi siis vastata Vanhan Testamentin lukukappaleeseen. Useimmiten teksti, johon vastaus pitää miettiä, on hyvin hankala. Itse kuitenkin pyrin löytämään jotakin laulettavaa musiikkia vastausmusiikiksi, koska sanoilla on itselleni luontevaa vastata lukukappaleeseen. Vastausmusiikin pitäisi joka tapauksessa antaa seurakuntalaiselle tilaa pohtia juuri kuultua lukukappaletta. Oli vastauksena siis laulu tai instrumentaalimusiikki, on tärkeää, että musiikki on valittu niin, että siitä löytää elementtejä lausuttuun lukukappaleeseen. Tässäkin musiikkivalinnassa löytyy sielunhoidollinen lähtökoh-ta, koska musiikilla, jolla vastataan tekstiin, voidaan vaikuttaa suotuisasti seurakunta-laisten kokemukseen Pyhän aiheesta. Haastattelussa korostettiin, että kanttorin pitäisi tarkkaan lukea raamatun teksti, johon vastausmusiikki valitaan. Näin musiikkivalinta helpottuu. Kanttorin on itsekkin ymmärrettävä luettu teksti, jotta siihen voi valita sopivan musiikin.

Kuolleiden kiitos, eli kohta, jossa lausutaan seurakunnassa menehtyneiden vainajien nimet, on niin ikään tärkeä musiikkivalinnan kannalta. Kuulijoiden joukossa saattaa hyvin olla omaisia, joille musiikki toimii lohdutuksen välikappaleena ja tukee surussa. Usein tässä kohtaa käytetään jonkin sopivan virren melodiaa lyhyesti soitettuna ja se on

erittäin toimiva tapa sielunhoidollisesti. Myös sopiva laulu tai instrumentaaliteos ajatuksella valittuna toimii hyvin tilanteessa, jossa tarvitaan tukea ja lohtua.

Vastausmusiikki, kuolleiden kiitos ja ehtoollismusiikki ovat haastateltujen mielestä ehkä juuri tärkeimmät musiikkivalinnat sielunhoidollisesti. Virret joka tapauksessa valitaan kyseessä olevan pyhän perusteella, kuten alkumusiikki ja loppumusiikki. Yleisesti ottaen messun kaikki musiikki olisi hyvä suunnitella ajoissa, jotta saadaan virsiin ja muuhun musiikkiin nähden hyvä yhtenäinen kokonaisuus. Myös sillä on merkitys musiikin sielunhoidollista kokemusta ajatellen.

Haastatteluissa puhuimme myös kirkkovuoden musiikista. Kirkkovuosi vaikuttaa olennaisesti musiikkivalintoihin. Paastonaikana urkumusiikissa suositaan rauhallisempaa musiikkia kuin paastonajan ulkopuolella. Tämä luonnollisesti palvelee seurakuntaa, kun käytettävä musiikki heijastaa tunnelmaltaan kirkkovuoden ajankohdan tunnelmaa. Suurina juhlapyhinä kirkkaat äänikerrat uruissa viestivät juhlasta ja tuovat oikeanlaista nostattavaa tunnelmaa.

Nämä ovat asioita, jotka ovat oikeastaan täysin selkeitä ja loogisia, mutta kanttorin työssä pitäisi ajatella, miten tietynlainen musiikki meissä vaikuttaa. Jotta musiikkivalintoja ei ajateltaisi tehtävän sillä perusteella, mikä kirkkovuoden ajankohta on, vaan sillä perusteella mikä tunnelma tietyssä kirkkovuoden ajankohdassa on. Mielestäni näissä valintatavoissa on ratkaiseva ero musiikin sielunhoidollisesta näkökulmasta.

Taas muistutan, että jokaisella kanttorilla on omat vahvuutensa ja ne saavat ja niiden pitääkin näkyä musiikkivalinnoissa. Itselleni laulaminen on luontevin tapa toimia muusikkona ja sen vuoksi usein pyrin löytämään messuun jotakin laulettavaa. Kuten aiemmin totesin, usein se on vastausmusiikki, mutta olen usein laulanut myös loppumusiikin. Helposti mielletään, että messun loppumusiikin pitäisi olla urkumusiikkia, mutta olen itse halunnut ravistella tätä mielikuvaa. Välillä tiettyihin kirkkovuoden pyhiin löytyy niin hienoja lauluja, että ne varmasti sopivat pyhän luonteeseen paremmin kuin satunnaisesti valittu suuri urkuteos, yhtään kuitenkaan urkumusiikkia väheksymättä. Laulu saattaa monessa tilanteessa koskettaa helpommin seurakuntalaista kirkossa, mutta varmasti kuulijoissa on niitäkin joille suurinta sielunhoidollista musiikkia on juuri urkumusiikki. Se on kanttorin työn rikkaus, että erilaiset vahvuutemme koskettavat erilaisia ihmisiä.

5.3. Ristiriitatilanteet musiikkivalinnoissa

Haastatteluissa puhuimme paljon erilaisista ristiriitatilanteista, joita kanttori työssään kohtaa.

Vaikka kanttorin tehtävä on palvelutehtävä, ei se tarkoita sitä, että kaiken on sovittava kanttorille. Musiikkia on aina ajateltava sisältölähtöisesti ja muistettava, että kirkko on pyhä tila, jossa musiikin on oltava mielellään hengellistä. Ei ole kovin yksiselitteistä, miten rajataan kirkkoon sopimaton ja kirkkoon sopiva musiikki. Toisten mielestä vain ja ainoastaan hengellinen musiikki tulee kyseeseen, toiset taas toteavat, että instrumentaalimusiikki saa olla muutakin kunhan laulettu on hengellistä. Toisille taas käy lähes kaikki pyydetty musiikki.

Tämä aihealue on jokaiselle kanttorille tuttu ja haastatteluissa tuli selkeästi esille, että, Ristiriitatilanteita ei pysty täysin välttämään, mutta keskustelemalla asioihin löytyy yleensä yhteisymmärrys.

Hyvä esimerkki on oma kokemukseni muutaman vuoden takaa. Olin keikkakanttorina vihkimisessä. Minulle ilmoitettiin, että vihkimiseen tulee laulaja, joka laulaa laulun Sinä olet minä. Säestystä myös pyydettiin. Nopeasti kuuntelin ensimmäisen säkeistön kahta viikkoa ennen tilaisuutta ja sanoin, että voin laulun säestää jos asiasta on papin kanssa sovittu. Tuolloin siis tehdessäni keikkoja en aina voinut tietää ko. seurakunnan linjausta käytettävään musiikkiin ja kehotin sopimaan seurakunnan oman papin kanssa yksityiskohtaisemmin. Myöhemmin harjoitellessani säestystä, huomasin, että toisessa säkeistössä lauletaan: ”jos portti jää kiinni, niin helvettikin riittää”. Silloin otin välittömästi yhteyttä ja sanoin, että tuollaisena toista säkeistöä en voi hyväksyä. Pidin koko laulua vähintäänkin kyseenalaisena, vaikka suostuinkin sen soittamaan, kun toinen säkeistö jätettiin pois, mutta kyseistä kappaletta en enää suostuisi vihkimiseen päästämään. Kokemus on selkeä esimerkki siitä, että seurakuntalaiset eivät välttämättä näe mitään ristiriitaa, vaikka musiikki olisi suorastaan rienaavaa. Mielestäni on vähintään kummallista, että hääpari hakee siunausta liitolleen ja sitten kyseinen laulu suorastaan kumooa kaiken. Vastaavia kokemuksia on ollut haastatteluilla kanttoreilla, yhdellä jopa täsmälleen samasta laulusta. Tärkeää on saada hääpari ymmärtämään laulun sanoma, koska heille se saattaa merkitä paljon syvempiä tunteita, kuin mitä voisi ajatella. Rakentava keskustelu kannattaa aina tämänkaltaisissa tilanteissa.

Kuitenkaan haastatellut eivät suoralta kädeltä torjuisi maallista laulumusiikkia. Maallisessakin musiikissa voi olla hyvinkin paljon sanomaa ja rinnastuksia uskonnollisuuteen jos vain osaa sitä etsiä. On ehkä tekopyhääkin tuomita kevyempi ja maallisempikin musiikki suoraan, ilman, että yrittääkään löytää siitä sanomaa. Aina pitäisi keskustella hääparin kanssa, jotta löydetään yhteisymmärrys.

Olen nähnyt sosiaalisessa mediassa sanonnan: “Terroristin kanssa on helpompi neuvotella kuin kanttorin.”

Tuo sanonta kuvaa hyvin sitä, että moni kanttori saattaa ristiriitatilanteessa vain yksinkertaisesti kieltäytyä edes hakemasta kompromissiratkaisua musiikkivalintaan. Jos hääparin musiikkitoiveet tuomitaan, ilman, että edes yritetään ymmärtää tai löytää molempia osapuolia tyydyttävää ratkaisua, on se seurakuntalaisten ja heidän toiveidensa aliarvioimista. Taas ollaan tilanteessa, jossa pitää muistaa, että kanttorin työ on palvelutehtävä ja vaikka kaikkea ei voi hyväksyä, niin aina pitäisi etsiä diplomaattisesti ratkaisua, johon kaikki olisivat tyytyväisiä. Jos musiikki ei kirkkoon sovi, se pitää perustella ja etsiä sopivaa musiikkia yhteisymmärryksessä. Toinen haastatelluista kanttoreista sanoi minulle, että tärkeintä näissä tilanteissa on keskustella, ja keskustella ja keskustella. Se on varmasti totta. Yhteisymmärrys löytyy yllättävän helposti, kun on ennakkoluuloton ja antaa tilaa toisen osapuolen ajatuksille. Erityisesti yksi haastatelluista painotti keskustelua ja yhteisymmärryksen löytymistä keskustelun kautta.

5.4. Erilaiset ikäryhmät

Kirkkomusiikin käsikirja kuvaa kattavasti kanttorin työkenttää, joka on yllättävänkin laaja.

Kanttorin työssä korostuu erilaisten ihmisten kohtaaminen. Kanttori on jatkuvasti työssään tekemisissä oikeastaan kaiken ikäisten ihmisten kanssa. Työhön saattaa kuulua lapsikuoro, kirkkokuoro, päiväkuoro, nuorten ryhmä, rippikouluryhmiä ja vähintäänkin toimituksissa kohdataan eri ikäisiä ihmisiä. (Erkkilä ym. 2003, 409, 419, 435, 467.)

Musiikki eri ikäisten ihmisten keskuudessa on hyvin erilaista ja tähän on kanttorin sopeuduttava. Iäkkäämmille ihmisille oleellisinta taitaa olla perinteinen kirkkomusiikki sekä virret. Ainakin oman työkokemukseni mukaan. Virsien voimaa ja merkitystä ei yleensä pidä väheksyä ja kanttorin pitäisi kaikissa ikäluokissa tehdä työssään virsiä tutuksi, koska virsi on loistava väline musiikilliseen sielunhoitoon. Yhteinen virsilaulu on yhteistä rukousta ja äärimmäisen tärkeä toimintamuoto musiikissa riippumatta seurakuntalaisten iästä. Tähän lopputuloksiin tultiin haastattelujen yhteydessä.

Lasten ja lapsikuoron kanssa toimiessa on syytä muistaa, että kaikki toiminta pitäisi tapahtua leikin kautta. Liika vaatimustaso vie lasten mielenkiinnon ja sen jälkeen sitä on vaikea saavuttaa. Sielunhoidollisesta näkökulmasta ei välttämättä lasten kanssa työskennellessä tarvitse niinkään kantaa huolta. Lasten virsikirja ja hengellinen lasten musiikkimateriaali ovat erinomainen työväline. Oleellisinta on, että kanttori suhtautuu tähänkin musiikkiin tosissaan.

Kanttorin rooli nuorten parissa on omasta mielestäni erittäin tärkeä. Usein kanttorit eivät välttämättä ole nuorten musiikissa mukana lukuun ottamatta rippikoulua. Kanttorien tämänhetkinen koulutus antaa kovin vähän työkaluja bänditoimintaan ja usein se jääkin nuorisohjaajien vastuulle. Tämä on kokemus, joka on tullut itselleni vastaan ja joka oli tuttua myös haastatelluille kanttoreille.

Yleisesti ottaen kanttorien pitäisi nykyistä enemmän olla tekemisissä nuorten ja kristillisen nuorisomusiikin kanssa. Nuoren seurakunnan veisukirja ja gospel-musiikki yleensäkin on lähempänä nuorten omaa maailmaa ja puhuttelee nuoria toisin kuin perinteinen kirkkomusiikki. Taas tulee esille musiikillinen sielunhoito, joka toteutuu nuorilla nuorten musiikin kautta. Kanttori on kuitenkin musiikin ammattilainen ja olisi erittäin tärkeää, että kanttori olisi läsnä seurakunnan nuorisotyössä enemmän.

Kanttori ei seurakunnan työntekijänä saisi jäädä kovin etäiseksi rippikouluikäisille seurakuntalaisille. On hyvä, että kirkkomusiikin opinnoissa käsitellään kitaransoittoa ja gospel-musiikkia, mutta näiden opintojen määrä on valitettavan vähäinen tarpeeseen suhteutettuna, eli kevyt musiikki vaatii kanttorilta omaa harrastuneisuutta.

Nämä olivat hyvin selkeitä asioita sekä haastatelluille kanttoreille että Toive-hankkeen loppupäätelmissä (Muukkonen ym. 2011, 49).

6. KANTTORI - SIELUNHOITAJA?

Ajatus kanttorista sielunhoitajana on ristiriitainen. Kirkkomusiikin koulutuksessa sielunhoitoa käsitellään äärimmäisen vähän valtakunnallisesti, kuten aiemmin jo mainitsin. Jotkut kanttorit sulkevat täysin pois sielunhoidon työstään vedoten siihen, että kanttorin työ on pelkästään muusikon työ, mutta voisi kuitenkin aivan hyvin ajatella, että sielunhoito kuuluu tietyssä mielessä jokaiselle seurakunnan työntekijälle.

Seuraavat lainaukset ovat lähteestä: Elämä – Usko – Rukous, Rippikoulusuunnitelma 2001.

Lainauksissa mielestäni on vahvat perusteet musiikin sielunhoidolliselle vaikutukselle.

Musiikin vahva asema kirkossamme perustuu Raamattuun ja kirkon perinteeseen.

Luther perustelee musiikin merkitystä ja tehtävää kolminaisuususkon pohjalta. Musiikki on Jumalan hyvä luomisteko, se on luotu yhdessä muun luomakunnan kanssa. Se on osa ihmisten maailmaa, inhimillistä elämää, jossa kuitenkin Jumala on läsnä. Musiikki voi vaikuttaa myönteisesti myös uskon syntymiseen. Luther pitää Jumalan ylistämistä, rukousta ja laulua yhtenä seurakunnan tuntomerkinä. Pyhä Henki tekee uskon kautta koolla olevan seurakunnan osalliseksi Jumalan hyvistä teoista ja saa aikaan Jumalan ylistämistä. Seurakunnan vastaus on pohjimmiltaan Jumalan teko: ”Hän antoi suuhuni uuden virren, kiitoslaulun Jumalamme ylistykseksi (Ps. 40:4).

Musiikilla sinänsä on suuri merkitys ihmisten välisen yhteyden luojana, mutta luterilainen kirkko on myös laulettu sanan kirkko. Kristus on läsnä ja vaikuttaa laulettu sanassa. Tähän perustuu luterilaisen teologian mukaan musiikin erityisasema muiden taiteiden rinnalla. (Elämä – Usko – Rukous 2001, 33.)

Näin musiikki on perusteltu kirkossamme teologisesti. Kanttorin työ siis on kuitenkin sielunhoidollista työtä. Kirkkomusiikin käsikirjassa mainitaan myös sielunhoito kanttorin tehtävissä seuraavasti:

Sielunhoitokaan ei ole vieras käsite kuorotyöskentelyssä, eikä monissa muissa kanttorin työalaan kuuluvissa tehtävissä. Kanttorin käymät toimituskeskustelut lähinnä vihki- ja hautajaistilanteiden yhteydessä ovat merkittävästi lisääntyneet. Näissä tilanteissa kanttorilla on mahdollisuus kohdata tärkeällä tavalla seurakuntalaisensa sekä katekeettisessä, että karikatiiivisessä mielessä. (Erkkilä ym. 2003, 89.)

Usein kuulee kanttorien perustelevan, että sielunhoito ei kuulu kanttorin työhön, kuten ei puhuminen seurakunnan tilaisuuksissa tai ehtoollisen jakaminen.

Kirkkomusiikin käsikirjan lainauksen perusteella ja Toive-hankkeen tutkimustyön perusteella kuitenkin ihmisten kohtaaminen myös sanallisesti kuuluu jokaiselle seurakunnan työntekijälle, myös kanttorille. Vähimmillään sielunhoito on juuri ihmisten kohtamista eri elämäntilanteissa ja siihen kanttorit työssään tulevat joutumaan aivan varmasti. Toimituskeskustelut musiikkivalinnoista eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa ovat arkipäivää myös kanttorille. Näissä tilanteissa tulisi osata kohdata ihmiset ja heidän surunsa, ahdistuksensa sekä myös ilonsa ja riemunsa. Ei pitäisi olla vaikeaa olla ihminen ihmiselle, koska työ seurakunnassa perustuu lähimmäisenrakkauteen. Haastatteluisissa painotettiin juuri empatiakykyä ja kuuntelemista kanttorin tärkeinä taitoina.

Ei ole myöskään yhtään tavatonta, että joku satunnainen messuvieras pyytää sielunhoidollista keskustelua juuri kanttorilta. Sellaisessa tilanteessa moni ohjaa henkilön papin luokse, eikä siinä ole mitään väärää, mutta kanttorilla voisi olla hyvinkin paljon välineitä sielunhoidolliseen keskusteluun. Meillä on korvat joilla kuulla. Sen lisäksi meillä on musiikki ja sen suunnaton hoitava vaikutus. On ihmisiä, joille juuri virret ovat tärkeintä uskonnollista tekstiä. Musiikin voima pitäisi voida hyödyntää myös sielunhoidossa.

Toimituksissa, messuissa ja oikeastaan kaikessa kanttorin työssä kanttori saattaa jopa tietämättään kohdata sielunhoitoa kaipaavia ihmisiä, jotka saavat valtavasti voimaa ja iloa virsistä ja musiikista yleensä. Ei siis ole ollenkaan merkityksetöntä, mitä musiikkia kanttori käyttää noissa tilanteissa. Laitoshartauksissa usein toivotaan jotakin virttä. Olisi silloin suuri virhe ohittaa pyyntö vedoten valmiiseen suunnitelmaan tai kirkkovuoden ajankohtaan ja vielä todeta, että jos sitten ensi kerralla. Kanttori ja pappi ovat kyseisissä hartauksissa juuri niitä ihmisiä varten. Silloin kanttorin on oltava nimenomaan palvele-massa.

6.1. Kanttorin välineet sielunhoitoon

Kuten aiemmin totesin, kanttorin tärkein sieluhoidollinen väline on musiikki. Musiikki on läsnä jokaisessa kanttorin työpäivässä ja jokaisessa kanttorin työtilanteessa. Pelkäämään musiikkivaloinnoillaan ja musiikillaan kanttori pystyy toimimaan sielunhoidollisessa tehtävässä muusikkona. Kirkkomusiikin käsikirjassa musiikki mainitaan “hoitovälineenä” ja se on tietenkin hyvin konkreettinen väline kanttorille sielunhoidossa.

Joissakin tapauksissa seurakuntalaisen voi olla jopa helpompi myös jutella kanttorille, kuin papille ja on muistettava, että jos sielunhoitoa kaipaava hakee apua kanttorilta, on se suuri askel, eikä sitä pidä millään tavalla väheksyä. Kanttori voi olla ihminen ihmiselle, musiikilla tai ilman. Virret ovat ehkä konkreettisin sielunhoidollinen väline kanttorille. Musiikin ja musiikkivalintojen merkitystä ei milloinkaan pidä väheksyä. Loppujen lopuksi emme välttämättä tule edes koskaan tietämään, miten merkittävästi jokin tietty musiikkikappale tai musiikillinen elementti on vaikuttanut jollekin tietylle ihmiselle.

On myös huomioitava, että kanttori ei milloinkaan saa aliarvioida seurakuntalaisten musiikkimakua. Jokainen seurakuntalainen on tärkeä ja jokaisen seurakuntalaisen mielipiteellä on merkitystä. Kuitenkin oleellisinta taitaa olla kanttorin asenne työhönsä ja seurakuntalaisiin. Ei ole kaikille ollenkaan välttämätöntä perehtyä niinkään sielunhoitoon, vaan joillekin ihmisille on hyvin luontaista kohdata ihmisiä eri elämäntilanteissa. Riittävä empaattisuus riittää varmasti kanttorin työssä. Silti en sulkisi pois sitä vaihtoehtoa, että kanttoreille kuuluisi jo koulutuksessa jokin sielunhoidollinen kurssi. Se antaisi kuitenkin eväitä työelämään kaikille ja varmasti se olisi hyödyllistä.

Ei voida unohtaa, että seurakunnat ovat murroksessa ja kaikilta seurakunnan työaloilta vaaditaan venymistä. Julkisuudessa on puhuttu näinä aikoina mahdollisuudesta vihkimyksestä vaihtoehtona myös kanttoreille. Mikäli kanttoreille tulevaisuudessa kuuluisi vihkimys virkaan, se viimeistään vaatisi venymistä myös ulkomusiikillisesti. Tällöin kanttorien työkenttä saattaisi laajentua niin, että kanttoreille kuuluisi esimerkiksi harta-

uksien pitäminen omatoimisesti. Vihkimystä sekä puolustetaan että vastustetaan, mutta melko todennäköistä kuitenkin on, että työmuodot tulevat jotenkin muuttumaan, oli sitten kyse vihkimyksestä tai ei.

Oleellisimpia asioita kanttorin työssä on ihmisten kohtaaminen. Tästä haastatellut olivat yhtä mieltä. Kanttori kohtaa lukuisia erilaisia ihmisiä ja ihmisryhmiä. Ja tilanteet, joissa kohtaamiset tapahtuvat, voivat olla hyvin herkkiä. Ihmissuhdetaidot ja hyvä tilannetaju ovat äärimmäisen tärkeitä ominaisuuksia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kanttorin pitäisi olla täsmälleen tietynlainen persoonaltaan. Kanttorin oma persoona saa työssä näkyä. Persoonallinen ote tekee kanttorista mielestäni myös helpommin lähestyttävän.

7. KANTTORIN TYÖNKUVAN HAASTEET

Haastatteluissa tuli esille seuraavia asioita kanttorin työnkuvan tulevaisuudesta. Muutama vuosi sitten kanttorien työtilanne näytti varmalta ja työpaikkoja oli hyvin saatavilla. Tietyissä mielessä tällä hetkellä on näin edelleen, mutta muutamassa vuodessa on tapahtunut tiettyjä muutoksia. Seurakuntien talous on kiristynyt, mikä on osaltaan johtanut siihen, että kaikkia virkoja ei välttämättä täytetä esimerkiksi viranhaltijan eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että työtilanteet eivät vähenä, mutta töitä kasaantuu jos virkoja jätetään täyttämättä. Talous vaikuttaa vääjäämättä yhteiskunnassa, eikä säästöiltä säästy kanttorienkaan työala.

Talouden lisäksi on monia haasteita, jotka tällä hetkellä ovat ajankohtaisia ja selkeästi tulevaisuudessa. Kirkosta eroaminen on lisääntynyt huomasti ja tietyllä tavalla kanttoritkin ovat näkyvällä paikalla, koska seurakunnan musiikkitilaisuudet kuitenkin edelleen saavat väkeä kirkkoihin. Musiikin suunnittelu on hyvin tärkeää ja seurakunnan musiikkielämää kannattaa kehittää.

Mediassa on puhuttu vihkimyksestä kanttorien kohdallakin, kuten mainitsin aikaisemmin. Tekemieni haastattelujen yhteydessä toivoin saavani kannanottoja vihkimykseen liittyen. Selkeästi asia on edelleen niin keskeneräinen ja uusi, että siitä ei kovin selkeitä mielipiteitä syntynyt. Toisaalta katsottiin kanttorin ulkomusiikillisen työn lisääntyvän, toisaalta taas nähtiin, että nykyisessä taloustilanteessa saattaa olla, että työnkuvat laaje-

nevat seurakunnassa muutenkin. Tällä hetkellä näyttää siltä, että kanttorit jäisivät vihkimyksen ulkopuolelle, mutta vahvasti on esitetty myös vastakkaisia kannanottoja. Jatkossa käytän Akavan kirkollisten alojen liitosta lyhennettä AKI. Seuraavassa lainaus AKI:n nettisivulta liittyen aiheeseen:

AKI ei ole samaa mieltä esitysluonnoksessa esitetyistä perusteista, että niitä viranhaltijoita, jotka hoitavat nykyisin kanttorinvirkaa, ei katsottaisi kelpoisiksi tulla vihityiksi uuteen vihkimysvirkaan. On nimittäin otettava huomioon, että itse esitysluonnoksessa todetaan (s. 20), että perusteilla olevat? "kanttorin virat voidaan nähdä vihkimystä edellyttävinä". (Akavan kirkollisten alojen liitto 2015)

Tässä AKI viittaa nykyisten kanttorinviranhaltijoiden laajaan korkeakoulutukseen sekä musiikin kautta tapahtuvaan sananjulistukseen ja kasvatustyöhön. Kanttorit ovat seurakunnan musiikkitoiminnan johtajia ja musiikin asiantuntijoita koko seurakunnan toiminnassa. Yhä useammin sananjulistukseen sisältyvän musiikin sisällöllinen arviointi ja valinta kuuluvat tätä nykyä kanttorille. Lisäksi kanttorit hoitavat seurakunnan kasvatustehtäviä rippikouluissa sekä lapsi- ja nuorisotyössä.

AKI on todennut 12.12.2008 Diakoninvirka-mietinnöstä antamassaan lausunnossa, että

Suurin ongelma ehdotetussa uudistuksessa on se, että kanttorin virka on ajateltu jättää diakoninviran ulkopuolelle. Samoin "kanttoreiden muutos erityisen viran ja vihkimyksen piiriin nousee luontevasti heidän keskeisestä tehtävästään seurakunnan jumalanpalveluselämässä. - - Kanttorien kohdalla ei tarvitse keskustella myöskään koulutuksen laajuudesta eikä sisällöstä. (Akavan kirkollisten alojen liitto 2015)

Asiasta varmasti keskustellaan vielä vahvasti, koska kanttorien jättäminen vihkimyksen ulkopuolelle heikentää kuitenkin osaltaan kanttorien asemaa seurakunnassa. Kanttorin virka on joka tapauksessa hengellisen työn virka johon kuuluu julistustyö. Tämän vuoksi olisi omituista, jos kanttorit jäisivät sivuun vihkimyksestä.

8. POHDINTA

Työssäni olen hyvin kriittisestikin pohtinut kanttorin työtä ja koulutusta, sekä tietynlaisia jumittuneita asenteita tietyllä tavalla kanttoreissa ja tietyllä tavalla myös kanttoreita kohtaan. Vähän ehkä provokatiivisestikin olen haastanut kanttoreita ajattelemaan itseään sielunhoidollisessa näkökulmassa. Tärkeänä seikkana voinen todeta, että kanttorille sielunhoito on lähinnä empatiaa ja vuorovaikutustaitoja. Niin, että osataan olla ihminen ihmiselle tilanteessa kuin tilanteessa sekä annetaan aikaa musiikkivalinnoille, koska musiikilla on suuri vaikutus hyvinvointiin. Tätä kautta kanttori todella on sielunhoitaja, jonka työkalu on musiikki, mutta myös oma persoona.

Voinen todeta, että kanttorin työ on vaativaa, koska musiikillisten taitojen lisäksi ehdoton perusedellytys kanttorin työlle on empatiakyky. Uskallan väittää, että jos empaattisuutta puuttuu, ei kanttori pysty hoitamaan täysipainoisesti työtään, niin, että seurakunnassa toteutuisi kanttorin palvelutehtäväluonne. Musiikkivalintoja pitää tehdä ajatuksella ja hyvissä ajoin. Seurakuntalaisia pitää kuunnella ja omaisille pitää antaa aikaa ja tilaa.

Kaikki ihmiset ovat erilaisia ja omaavat, kuten sanottua, erilaisia vahvuuksia. Keskiössä kuitenkin on palvelutehtävä ja ihmisten kohtaaminen. Ne kaksi asiaa pysyvät aina seurakunnan työssä. Seurakunnan työntekijöillä, riippumatta työmuodosta, korostuu aina ihmisten kohtaaminen. Eri-ikäisten ja eri elämäntilanteessa olevien. Kanttoreilla on työkalunaan ja voimavaranaan musiikki, eikä musiikin voimaa koskaan pidä aliarvioida. Se lohduttaa ja hoitaa, sekä kohottaa tunnelmaa ja saa iloiseksi. Kun lähtökohta on palvelutehtävä ja kanttorilla on riittävästi empaattisuutta ja musikaalisuutta, onnistuu kanttori työssään mielestäni varmasti parhaalla mahdollisella tavalla.

Kanttorin persoonalla on myös hyvin paljon merkitystä. Sille asialle ei tietenkään voi mitään, että olemme kaikki erilaisia niin kanttoreina, muusikkoina kuin ihmisinä yleensäkin. Työtavat, musiikilliset taidot ja vuorovaikutustaidot, sekä sosiaaliset taidot ovat hyvinkin erilaisia meillä kaikilla. Tätä en kuitenkaan näkisi ongelmana vaan päinvastoin voimavarana. Joku saattaa olla syrjäanvetäytyvämpi ja rauhallisempi, kun taas joku toinen voi olla hyvinkin ulospäin suuntautunut ja energinen. Sinänsä ei ole mielestäni merkittävää kanttorien persoonan erot, koska kanttorin kohtaa seurakuntalaisia, jotka ovat niinkään hyvin erilaisia.

Työssä oli haastavaa löytää tarpeeksi tietoa, koska kanttorin työtä ei mielletä sielunhoidolliseksi. Oli haastavaa yleensäkin tutkia aihetta, joka jakaa kanttorien mielipiteitä. Mielestäni onnistuin kuitenkin perustelemaan kanttorin työn sielunhoidollisen osaamisen tarpeen ja se oli tämän työn tarkoitus. Jatkotutkimusta voisi mielestäni tehdä erityisesti kanttorin suhteesta kristilliseen nuorisomusiikkiin ja sen sielunhoidollisiin vaikutuksiin.

LÄHTEET

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Helsingin yliopisto. Yliopistopaino: Gaudeamus.
- Jolkkonen, J. 2013. Martti Luther - ensimmäinen musiikkiterapeutti. Esitelmä. Luettu 15.4.2015. <http://www.kuopionhiippakunta.fi/@Bin/1873805/Musiikki+tunne>
- Muukkonen, M. & Pesonen, M. & Pohjannoro, U. 2011. Muusikko eilen, tänään ja huomenna. Toive, loppuraportti. Sibelius-Akatemia. http://www2.siba.fi/toive/userfiles/media/Toive_loppuraportti_2011.pdf
- Kettunen, P. 2013. Auttava kohtaaminen 1. Porvoo: Kirjapaja.
- Sariola, Y. 2001. Jumalanpalveluksen käsikirja. Pieksämäki: Kirjapaja.
- Erkkilä, L. & Tuovinen, U. & Tuppurainen, E. 2003. Kirkkomusiikin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Piispainkokouksen lausunto 2011. Kirkolliskokous ASIANRO 2011-00125.
- Elämä – Usko – Rukous. Rippikoulusuunnitelma 2001. Kirkon kasvatusaseman asettama työryhmä. Luettu 19.3.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/\\$FILE/Rippi_koulusuunnitelma%202001.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/$FILE/Rippi_koulusuunnitelma%202001.pdf)
- Akavan kirkollisten alojen ammattiliiton lausunto diakonivirkaesitykseen 2015. Luettu 20.04.2015. <http://www.akiliitot.fi/525-akin-lausunto-diakonivirkaesitykseen>
- Tampereen ammattikorkeakoulu 2012. Kirkkomusiikin opintopolun opetussuunnitelma. Luettu 10.05.2015 <http://opinto-opas-ops.tamk.fi/index.php/fi/167/fi/28/X12KIMU/year/2012>
- Oulun ammattikorkeakoulu 2015. Kirkkomusiikin opintosuunnitelma. Luettu 10.05.2015 <http://www.oamk.fi/opinto-opas/koulutusohjelmat/?koulutus=mus2015-kir>
- Sibelius-Akatemia 2014. Kirkkomusiikin opintopolun opetussuunnitelma. Luettu 10.05.2015. http://www5.siba.fi/studies/life-at-the-school/curriculum-structure-14-15/-/asset_publisher/j2xRzc2IqG3Q/content/kirkkomusiik-1?redirect=%2Fstudies%2Flife-at-the-school%2Fcurriculum-structure-14-15#5v58
- Hyvä tieteellinen käytäntö 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Luettu 10.05.2015 <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

LIITTEET

LIITE 1

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutus
Kirkkomusiikin opintopolku

HAAVISTO MARKKU

Kanttori – musiikillinen sielunhoitaja
Vuorovaikutustaidot kanttorin työn keskiössä

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Kanttorin rooli sielunhoitajana

Musiikkivalintojen toteutus toimituksissa sielunhoidollisessa näkökulmassa

-Hautauksissa

-Vihkimisissä

Musiikkivalinnat toteutus Jumalanpalveluksissa

-Messun eri osissa. Ehtoollinen, Vastausmusiikki, loppumusiikki

Kanttorin työ ulkomusiikillisesti? Työn sielunhoidollisia tilanteita

Sielunhoidolliset valmiudet kanttorilla. Koulutuksen tarve.

Kanttorien vihkimys

LIITE 2

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutus
Kirkkomusiikin opintopolku

HAAVISTO MARKKU
Kanttori – musiikillinen sielunhoitaja
Vuorovaikutustaidot kanttorin työn keskiössä

SÄHKÖPOSTIKYSELYN RUNKO

Mitä työhösi kuuluu? Millaisia työtehtäviä?

Miten käytät musiikkia työssäsi? (yhteislaulut, virret, musisointi. yms..?)

Minkälaista musiikkia?

Millaisia ihmisiä kohtaat työssäsi?

Millaisena näet työnkuvasi tulevaisuuden?

Mitä ominaisuuksia työssäsi tarvitaan muusikkouden lisäksi?

